

PERENYEI MONIKA művészettörténész (Budapest)
Álompaloták – képzeletszülte lakhelyek
Jakab Irén *Imaginary Dwellings* című filmjének vetítésével és elemzésével

Előadásomban egy pszichiáterek készítette művészeti filmet elemzek. Az 1975-ben készült *Imaginary Dwellings* című film az outsider art paradigmátikus tevékenységeként elismert *látomásos építészet* sajátos példatára; három pszichiáter: a párizsi GASTON FERDIÈRE, a düsseldorfi KURT BEHRENDTS és az akkor Pittsburgh-ben élő JAKAB IRÉN (1919-2011) közös invenciója.

Az 1975-ös film egy olyan időszak termése, amikor a pszichiátriai és a művészettörténeti szempontok látványosan közeledtek egymáshoz: ekkor születik meg az outsider art kifejezés és a pszichotikusok elszigetelten létező alkotásai a kortárs művészet helyszínein is helyet kapnak. Az orvos és a művészettörténész esetenként egymás területére léptek (vagy tévedtek), közleményeikben kölcsönösen hivatkozták egymást (vagy nem).

A műfajában, esztétikájában és tudományos beszédmódjaiban is hibrid alkotást az előadáson több szempontból vizsgálom. Különösen izgalmas, hogy a film hol helyezhető el az orvosi filmek *láthatatlan* archívumában, illetve milyen jelentéssel bír Jakab Irén munkásságában, akinek a film szerkezetét köszönhetjük. Jakab utóbb pszichológiai kutatással is gazdagította a film témáját, szerkesztői megközelítésmódja ekkor még azonban a szó szoros értelmében lírai: *Sigmund Freud* A költő és a fantáziaműködés című tanulmányának hatása érezhető, *Áprily Lajos* Menekülő című versét pedig be is illesztette a filmes elbeszélésbe.

A szeme: két riadt madár.

Az emberszót nem bírta már.

Hang hívta, tán a tengeré,
s indult a nagysziget felé.

Bozontos volt a nagysziget,
közepén kunyhót épített.

Varázslatos tiltó-övül
három kört vont a ház körül.

Krisztus-tövisből sűrű fal:

magas gőg volt a vársövény.

A legbelső tiltó-varázs:

örvény mélységű hallgatás.

Körön s világokon belül

világot épít, egyedül.